

A SZAKNYELV ÉS EZEN BELÜL A GAZDASÁGI NYELV OKTATÁSÁNAK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI*

Fodorné Balthazár Enikő

Th. Finkenstaedt és K. Schröder 1990-ben "Sprachschranken statt Zollschranken? Grundlegung einer Fremdsprachenpolitik für das Europa von morgen" című tanulmányában a többi között három olyan megállapítás olvasható, amelyet a szaknyelv oktatása során érdemes szem előtt tartani:

- a nyelvtudás a szakmában "szerszám",
- a szakmai nyelvtudás nem korlátozódhat a szakszókincs ismeretére,
- a vevők piacának korszakában a vevő az úr, tehát az eladónak tevékenysége sikerének érdekében egyrészt ismernie kellene a vevő nyelvét, másrészt a magas szintű nyelvtudásnak ki kell egészülnie a kulturális háttér valamint az idegen mentalitás ismeretével.

Németországban mára központi kérdéssé vált a nyelvtudás, a nyelvoktatás valamint a nyelvi továbbképzés. A motiváció: a 80-as évek eleje óta tartó intenzív készülődés az Európai Unióra, amelynek jegyében számos felmérés és tanulmány született. Mivel mások tapasztalataiból lehet tanulni, szeretnék némi vázlatos képet adni arról, hogy az európai átalakulással párhuzamosan Németországban gazdasági szakemberek nyelvészekkel és szociológusokkal karöltve a nyelvtudással kapcsolatos problémák vizsgálatánál milyen tényeket továbbá szükségleteket tartanak szem előtt.

A felmérések egyik meglepő adata, hogy a német lakosság mindössze 7%-a beszél két vagy három idegen nyelvet, viszont

* elhangzott a IV. ORSZÁGOS ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI KONFERENCIÁN (1994. április 7-9.)

60%-a semmilyen idegen nyelven nem tud. Ha figyelembe vesszük, hogy az Európai Unión belül a vállalatok között minden valószínűség szerint óriási verseny fog kialakulni, amelyben a nyelvtudás mint az információhoz jutás valamint az információ továbbításának eszköze kiemelkedő szerepet fog játszani, érthető, hogy ma már a vállalatok 82%-a szervez nyelvtanfolyamot. (Ezen a területen Németország Angliát, Franciaországot, Olaszországot és Spanyolországot megelőzve az első helyen áll.) Az utóbbi években az Industrie- und Handelskammer-nyelvvizsgák száma több mint kétszeresére nőtt. Ez utóbbi két tény talán azzal is magyarázható, hogy - mint azt W. Kramer "Interkulturelle Kompetenz: Zum neuen Anforderungsprofil an international tätige Mitarbeiter" című tanulmányában írja - a német nyelvtanulónak meg kell birkóznia egy igen jelentős hátránnyal: anyanyelve nem világnyelv, mint az angol vagy bizonyos mértékig a francia, illetve az utóbbi időben felzárkózni tűnő spanyol !/!

Ha vetünk egy gyors pillantást Magyarországra, megállapíthatjuk, hogy a magyar nyelvtanuló ez utóbbi szempontból még hátrányosabb helyzetben van, ugyanakkor nálunk már szinte hagyományai vannak annak, hogyan lehet a hátrányt ledolgozva akár előnyre is szert tenni. Egy statisztikai felmérés a lakosság nyelvtudásáról bizonyára nem mutatna a némethez hasonló kedvezőtlen képet - mi mindig is "nyelvtanuló nemzet" voltunk. Az olyan rendelkezések pedig, mint a nyelvi érettségi megváltása nyelvvizsgával vagy a felvételi vizsgán prémium pontokhoz jutás nyelvvizsga bizonyítvány felmutatása esetén hozzájárulnak ahhoz, hogy a fiatalok közül egyre többen jutnak el két nyelvből legalább a középfokú nyelvtudás szintjéig. (Továbbra is az angol nyelv a legnépszerűbb. Ezzel kapcsolatban nem árt tudni, hogy a legtöbb EU-anyag angolul jelenik meg; pályázatokat, támogatási kérelmeket szintén angol nyelven tanácsos beadni.)

Visszatérve a német példára, érdemes odafigyelni néhány, a többnyelvűség kívánalmainak megfelelni hivatott újfajta képzési módra. Figyelemre méltó például az úgynevezett "euróasszisztens" képzés, azaz olyan természettudományos, műszaki vagy gazdasági végzettséggel rendelkező szakmai gárda létrehozása, amelynek tagjai a németen kívül két európai nyelvet beszélnek (az egyik

kötelezően az angol), s akiknek az a feladatuk, hogy a kis- és közép nagyságú vállalatok EU-beli útját egyengessék (mivel elsősorban ezeknél a vállalatoknál kevés az idegen nyelvet beszélő szakember).

Az Európai Unióban belül a tőke, az áru, a szolgáltatások és a munkaerő szabad mozgást élveznek. Ennek egyik következménye - a már említett konkurrenciaharc mellett - a különböző vállalatok között várhatóan egyre szorosabbá fűződő kapcsolat, amely egyúttal sok konfliktushelyzetet is szül: minél inkább egymásra vannak utalva a partnerek, annál jobban érzik a gondolkodás, a mentalitás másságát. Az EU-ról szóló kiadványok a számos előny mellett mindig megemlítik a hátrányokat is: a nyelvi korlátokat valamint az eltérő mentalitásból fakadó nehézségeket. Egy felmérés szerint a német vállalatok háromnegyed része következőképpen alapvető változtatásokat tart szükségesnek a vállalat vezetésében. Ez az elvárás új követelményeket támaszt a felsőoktatással szemben is, s ennek jegyében született meg a gondolat, hogy úgynevezett "eurómenedzsereket" kell képezni. Olyan szakembereket, akik

- lehetőleg két európai országban szereznek diplomát,
- gyakorlati tapasztalatokra tesznek szert más országokban,
- három idegen nyelvet beszélnek !/,
- jogi ismeretekkel rendelkeznek,
- jól tudnak alkalmazkodni, előítélet-mentesek
- és életkoruk nem több mint 23-24 év.

Armin Töpfer kasseli professzor szerint az eurómenedzser szakmailag, stratégiai és szociálisan kompetens. A szakmai kompetencia fogalma vélhetően egyértelmű. A stratégiai kompetencia nemzetközi dimenziókban való gondolkodást, biztos tárgyalási, döntéshozatali és végrehajtási készséget jelent, amely előrelátással, az összefüggések felismerésével párosul. Szociálisan kompetens a menedzser, ha személyiségében sugárzó erő rejlik, nemzetközi team-munkában együttműködésre kész, munkatársait motiválni tudja, adott esetben él meggyőző erejével és képes arra, hogy konfliktusokat elsimítson.

Bár az "eurómenedzser képzés" gondolata még a németek számára is egyelőre távlati terv, mindenképpen abba az irányba

mutat, hogy a jövő azoké a fiatal szakembereké, akik legalább két idegen nyelvet beszélnek magas szinten.

A nyelvtudás fontosságát az a tanulmány is alátámasztja amelyet Helmut Glück készített "Die internationale Stellung des Deutschen auf dem europäischen Arbeitsmarkt" címmel, miután hat ország - Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország, Spanyolország, Lengyelország, Magyarország - napilapjainak összesen mintegy 14000 állásajánlatát vizsgálta abból a szempontból, hány esetben pályázati feltétel idegen nyelv(ek) ismerete. Összevetései az alábbiakat eredményezték:

<u>Ország</u>	<u>A nyelvtudás mint pályázati feltétel az álláshirdetések százalékában</u>
Nagy-Britannia	3.4%
Franciaország	38.28%
Olaszország	15.30%
Lengyelország	11.97%
Spanyolország	22.95%
Magyarország	28.17%

Egy érdekes adat: míg Magyarországon a német nyelv áll az első helyen - megelőzve az angolt, a franciát és az olaszt -, addig a többi vizsgált országban egyértelműen az angol vezet, maga mögé szorítva a németet, a franciát és az olaszt. Összesítésben egyébként a nyelvek "ranglistája" az alábbiak szerint alakul:

<u>Nyelv</u>	<u>Az adott nyelv ismerete mint pályázati feltétel az álláshirdetésekben, százalékban kifejezve</u>
angol	54.88%
német	20.10%
francia	9.28%
spanyol	2.53%
olasz	1.90%
orosz	0.60
kínai	0.28

Egy másik tanulmányból, amelyet Reinhold Weiß készített "Fremdsprachen in der Wirtschaft: Bedarf und Qualifizierung" címmel, megtudhatjuk például, hogy

- a.) egy vállalaton belül a különböző osztályokon hány százalékot tesz ki azon dolgozók száma, akiknek idegen nyelvi ismeretekkel kell rendelkezniük /lásd a.) táblázat/,
- b.) az egyes munkakörök betöltéséhez hány százalékban szükségeltetik a nyelvtudás /lásd b.) táblázat/,
- c.) a nyelv mely használati területét kell alaposan ismerni /lásd c.) táblázat/,
- d.) a nyelvet milyen szituációkban kell tudni alkalmazni /lásd d.) táblázat/.

Úgy gondolom, az ilyen és ehhez hasonló tanulmányokra, azok statisztikai adataira érdemes odafigyelni, amikor a piacon a nyelvtudás az áru. Mert ne felejtsük, a vevők piacának korszakát éljük.

a.)

kutatás, fejlesztés	60.9%
anyaggazdálkodás, beszerzés	34.8%
gyártás, szerelés	21.8%
marketing	59.8%
tanácsadás, eladás	40.9%
szerviz, vevőszolgálat	41.0%
sajtó, PR-munka	58.5%
jogi osztály	59.8%
személyzeti osztály	33.2%
ellenőrzés	55.0%
számvitel	38.7%
pénzügy	46.2%
adatfeldolgozás	53.3%

b.)

	A megkérdezettek válasza alapján: a nyelvtudás fontossága (max. 100%)
fizikai munkások	0.0-6.8%
műszakiak (technikusok)	14%
mérnökök; természettudományi szakemberek	53.1%
üzletkötők	53.9%
üzemgazdászok; jogászok	55.3%
titkárnők	61.6%
vezetők	83.4%

c.)

Rövidítések:

F= fizikai dolgozók

M= műszaki szakemberek

Ü= üzletkötők

T= titkárnők

V= vezetők

Értékelés: nyelvismeret

1= nagyon fontos

2= fontos

3= részben fontos

4= kevésbé fontos

5= nem fontos

	F	M	Ü	T	V
köznyelv	4.6	2.9	2.2	2.1	1.7
kereskedelmi nyelv	4.9	4.0	2.0	2.8	1.8
műszaki nyelv	4.7	2.1	3.2	3.5	2.5
computer nyelv	4.8	3.1	3.0	3.7	2.9
természettudományok nyelve	4.9	3.4	4.3	4.5	3.6

d.)

Rövidítések: lásd c.) tábl.

Értékelés: idegen nyelven

1= nagyon jól kell

2= jól kell tudni

3= alapvető

ismeretek

szükségesek

4= alapismeretek

szükségesek

	F	M	Ü	T	V
olvasni, érteni	3.8	2.1	2.1	2.0	1.5
fordítani	4.0	2.8	2.5	2.2	2.1
írásban kommuni- -kálni	4.0	2.9	2.3	1.9	1.8
telefonon kommuni- -kálni	4.0	2.4	2.1	1.9	1.4
szakmai kommuni- -kációt folytatni	3.9	2.3	2.3	2.9	1.8
tárgyalni	4.1	2.9	2.3	3.3	1.4
hétköz- napi témákról beszélni	3.9	2.8	2.2	2.2	1.5

Felhasznált irodalom:

- 1./Finkenstaedt, Th.-Schröder, K.: Sprachschranken statt Zollschranken? Grundlegung einer Fremdsprachenpolitik für das Europa von morgen. Stiftverband für die Deutsche Wissenschaft. Essen, 1990
- 2./Glück, H.: Die internationale Stellung des Deutschen auf dem europäischen Arbeitsmarkt. In: Fremdsprachen in der Wirtschaft. Hrsg. Kramer, W.-Weiß, R. Deutscher Instituts-Verlag GmbH, Köln, 1992, S. 47-77.
- 3./Kramer, W.: Interkulturell Kompetenz: Zum neuen Anforderungsprofil an international tätige Mitarbeiter. In: lásd 2./ S. 9-47.
- 4./Töpfer, A.: Die Sommeruniversität ist schon ein Einstieg. In: UNI 5, 1991, S. 54-55.
- 5./Weiß, R.: Fremdsprachen in der Wirtschaft: Bedarf und Qualifizierung. In: lásd 2./ S. 77-179.